

Guia docent

Identificació de l'assignatura

Assignatura / Grup	22238 - Ocupació, Orientació i Acompanyament Laboral / 40
Titulació	Grau de Pedagogia (Pla 2016) - Tercer curs Grau de Pedagogia (Pla 2009) - Tercer curs
Crèdits	6
Període d'impartició	Segon semestre
Idioma d'impartició	Català

Professors

Professor/a	Horari d'atenció als alumnes					
	Hora d'inici	Hora de fi	Dia	Data d'inici	Data de fi	Despatx / Edifici
Francesc Serra Buades						
<i>Responsable</i>	Cal concertar cita prèvia amb el/la professor/a per a fer una tutoria					

Contextualització

L'assignatura 'Ocupació, orientació i acompanyament laboral' està integrada dins el mòdul 'Orientació professional' i, en concret dintre de la matèria 'Formació i gestió en l'organització'. L'assignatura ens introdueix de ple en el camp de la inserció laboral des de diferents vessants: per una part, en el fet d'entendre la complexitat del món del treball, de l'ocupació laboral, de les necessitats inherents del mercat laboral i per extensió del món empresarial; per altra part, ens introdueix en la necessitat de reconèixer i identificar diferents perfils professionals demandants d'ocupació i de les necessitats de suport que presenten; i, per últim, l'assignatura s'endinsa en conèixer les formes d'intervenció en els processos d'inserció laboral per part de diferents serveis o entitats, tant públiques com privades.

L'assignatura pretén treballar de manera global el aspectes relacionats amb els processos d'acompanyament per a la inserció laboral, conèixer els condicionants i establir les pautes que emmarquen els anomenats itineraris d'inserció en funció de les característiques dels col·lectius als quals van adreçats.

Des del punt de vista pedagògic, l'assignatura pretén donar unes eines per tal que l'alumnat pugui entendre quin és el paper que juga el pedagog o la pedagoga en els processos d'inserció, que sàpiga establir estratègies actives a l'hora de treballar amb col·lectius específics, i avaluar les dinàmiques internes que afecten al procés, així com implicar als protagonistes d'aquestes accions.

Per altra part, el fet educatiu implica anar més enllà d'una franja d'edat (entesa com un període escolar) ja que la educació té una dimensió permanent, la qual cosa es fa palesa en el món laboral a on les exigències del mercat laboral de cada vegada són més evidents. El procés educatiu està immers en l'ocupació, en l'orientació i sobre tot, en els anomenats processos d'acompanyament ja que les persones que formen part d'aquestes mesures presenten unes necessitats de suport educatiu i formatiu important.

Requisits

Guia docent

Competències

Específiques

- * 1. Diagnosticar les necessitats i possibilitats de desenvolupament de les persones per a fonamentar les accions educatives (B2).
- * 2. Conèixer i comprendre els processos d'ensenyament aprenentatge i la seva incidència en la formació integral (B3).
- * 3. Desenvolupar estratègies i tècniques per promoure la participació i l'aprenentatge al llarg de la vida (B7).
- * 4. Aplicar y coordinar programas educativos de desarrollo personal, social y profesional (B8).
- * 5. Desenvolupar i coordinar intervencions educatives amb persones o grups, amb necessitats específiques, en situacions de risc, de desigualtat o discriminació per raó de gènere, classe, etnia, edat i/o religió (B9).
- * 6. Avaluar plans, programes, projectes, centres, accions i recursos educatius i formatius (B11)

Genèriques

- * 1. Disseny i desenvolupament de plans, projectes i programes educatius adaptats a contextos educatius i formatius (A5).
- * 2. Capacitat de relació i de comunicació, així com d'equilibri emocional en les diverses circumstancies de l'activitat professional (A11).
- * 3. Capacitat per treballar en equip amb els companys com a condició necessària per a la millora de la seva activitat professional, compartint sabers i experiències (A12).

Bàsiques

- * Podeu consultar les competències bàsiques que l'estudiant ha d'haver assolit en acabar el grau a l'adreça següent: http://estudis.uib.cat/ca/grau/comp_basiques/

Continguts

Continguts temàtics

Part 1. Els perfils professionals de l'ocupació laboral: Orientació i inserció, formació i prospecció, i intermediació.

1. Anàlisi de les necessitats del mercat laboral
 - 1.1. Reflexions metodològiques a partir de la situació del mercat de treball
 - 1.2. El reptes del mercat de treball
 - 1.3. Les dimensions del treball de qualitat
 - 1.4. Indicadors de qualitat del treball
2. Ocupació, intermediació i empleabilitat
 - 2.1. Ocupació. Graus d'ocupabilitat
 - 2.2. Intermediació. Delimitació de la 'intermediació'
 - 2.3. L'empleabilitat
 - 2.4. Principals indicadors de la intermediació laboral

Guia docent

3. Assessorament individualitzat per a l'ocupació
 - 3.1. L'assessorament vocacional i l'orientació
 - 3.2. Els itineraris professionals i els processos d'acompanyament
 - 3.3. Models de processos d'acompanyament i itineraris d'inserció
 4. Els perfils professionals de l'ocupació laboral
 - 4.1. Prediagnòstic dels col·lectius vulnerables: risc social, immigrants, joves, discapacitat i malaltia mental, dona, drogodependents
- Part 2. Gestió de projectes d'orientació, inserció, prospecció i intermediació
5. Mesures i polítiques actives per a l'ocupació i la formació
 - 5.1. La Formació professional: Catàleg Nacional de Qualificacions Professionals: especialitats formatives i certificats de professionalitat
 - 5.2. Les alternatives formatives en l'àmbit laboral
 - 5.3. Mesures per a l'ocupació
 6. Coordinació de serveis i recursos per a l'ocupació
 - 6.1. Serveis i recursos per col·lectius vulnerables
 - 6.2. La metodologia del 'Treball amb Suport'. El procés d'adaptació de les persones amb discapacitat a l'entorn laboral
 7. Inclusió laboral i inclusió social. Els recursos comunitaris i la participació familiar.
 - 7.1. La planificació centrada en la persona (PCP)
 - 7.2. Característiques de la PCP
 - 7.3. Els cercles de suport. Construcció dels plans (paths)

Metodologia docent

Volum de treball

A la següent taula es presenta la distribució d'hores segons les diferents activitats de treball presencial i de treball no presencial (o autònom) planificat i la seva equivalència en crèdits europeus o ECTS (1 crèdit ECTS = 25 hores de treball de l'estudiant).

Activitats de treball presencial (3,4 crèdits, 85 hores)

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
Classes teòriques	Classes magistrals	Grup gran (G)	La finalitat és posar a l'abast de l'alumnat els fonaments teòrics i la seva aplicació pràctica en el dia a dia de l'orientació, de la inserció laboral i, de la problemàtica dels col·lectius que presenten més dificultats per accedir a una ocupació real. L'exposició del professor anirà acompanyada amb la utilització de mitjans audiovisuals per tal que l'alumnat assoleixi les competències de l'assignatura.	30

Guia docent

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
			Es fomentarà la intervenció de l'alumnat en aquestes classes teòriques mitjançant la discussió en grups reduïts, la realització d'activitats pràctiques i la posada en comú dels diferents punts de vista a partir de l'explicació del professor i del material complementari que aquest aporti.	
Classes pràctiques	Pràctiques presencials	Grup mitjà (M)	En aquestes sessions s'emprarà l'aprenentatge individual combinant amb el cooperatiu, mitjançant el qual l'alumnat treballarà dividits en petits grups, en activitats d'aprenentatge amb metes comunes. L'aprenentatge cooperatiu es caracteritza per ser una metodologia activa i experiencial dintre d'un model interaccionista d'ensenyament-aprenentatge, on el rol del professorat és el d'un mediador en la generació del coneixement i en el desenvolupament d'habilitats socials. Entre d'altres activitats es realitzaran: activitats de reflexió individual i col·lectiva sobre el propi procés d'aprenentatge i sobre experiències viscudes, resolució de casos pràctics, lectura i anàlisi de documents (normativa), etc.	10
Classes pràctiques	Exposició oral en grup	Grup gran (G)	La finalitat és facilitar a l'alumnat un primer contacte amb la realitat de l'ocupació laboral, motiu pel qual hi haurà la presentació d'un servei o entitat que dur a terme processos d'acompanyament i/o itineraris d'inscripció mitjançant l'exposició per part d'un professional. L'alumnat tindrà l'oportunitat de conèixer les particularitats i necessitats d'aquest servei, els objectius que pretén aconseguir, les demandes que expressen els seus usuaris i analitzar la tipologia d'intervenció per aconseguir una major ocupabilitat.	35
Avaluació	Examen i/o treball + tasques entregades	Grup gran (G)	<p>La finalitat és avaluar de manera objectiva les competències i capacitats adquirides per l'alumne tant les relacionades amb la part teòrica com les relacionades amb la part pràctica de l'assignatura.</p> <p>En aquest cas cal dir que l'alumne o alumna ha de lliurar la carpeta de tasques que s'hagin encomanat ja que el material realitzat forma part del material didàctic per a l'alumnat.</p> <p>Per aprovar aquesta part l'alumnat haurà de,</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Realitzar el 100% de les activitats o tasques proposades. 2. Qui no pugui assistir a les classes pràctiques haurà de realitzar una activitat alternativa que tingui que veure amb la temàtica exposada. Aquesta activitat haurà de ser avaluada positivament pel professor. 3. El professor es reserva la facultat, previ acord amb l'alumnat, de realitzar un examen o com alternativa la realització d'un treball autònom o en grup sobre algun aspecte relacionat amb l'assignatura. <p>En el cas de realitzar un examen, aquest constarà de dues parts:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Una part teòrica, on s'avaluarà el contingut teòric de l'assignatura. Constarà de cinc preguntes relacionades amb el temari impartit. Aquest exercici equivaldrà al 50% del valor de l'examen. 2. Una part pràctica que pot constar d'un o dos exercicis sobre situacions hipotètiques que es poden donar en el treball diari com a professionals dintre d'aquest àmbit de treball. Aquest exercici equivaldrà al 50% del valor de l'examen. 3. Nota: en el cas de realitzar el treball d'investigació, aquest s'avaluarà a la part de activitats de treball no presencial (B). 	10

Guia docent

Modalitat	Nom	Tip. agr.	Descripció	Hores
			La no realització d'una de les tres propostes d'avaluació (a, b, c) o no superar l'avaluació de cada una d'aquestes suposa no aprovar l'assignatura.	

A començament del semestre hi haurà a disposició dels estudiants el cronograma de l'assignatura a través de la plataforma UIBdigital. Aquest cronograma inclourà almenys les dates en què es faran les proves d'avaluació contínua i les dates de lliurament dels treballs. A més, el professor o la professora informará els estudiants si el pla de treball de l'assignatura es durà a terme a través del cronograma o per una altra via, inclosa la plataforma Aula digital.

Activitats de treball no presencial (2,6 crèdits, 65 hores)

Modalitat	Nom	Descripció	Hores
Estudi i treball autònom individual	Preparació del contingut del temari	Després de l'exposició per part del professor a les classes magistrals i, si s'escau, dels companys en les exposicions orals, l'alumne haurà d'aprofundir en la matèria. Per facilitar aquesta tasca, s'indicarà, per a cada tema, els mitjans per ampliar la informació donada a classe i les fonts que s'han de consultar. Per a la preparació del temari l'alumnat treballarà com a mínim amb els materials facilitats pel professor a l'aula virtual, el llibre de lectura obligatòria (que s'especificarà en el seu moment) i les presentacions realitzades a les classes magistrals.	25
Estudi i treball autònom individual o en grup	Treball d'investigació	La finalitat és l'adquisició de competències pròpies d'aquesta assignatura mitjançant la presa de contacte amb la realitat que emmarca la praxis pedagògica per a l'accés al món del treball. L'alumne haurà de realitzar un treball d'investigació sobre un aspecte o contingut de l'assignatura prèvia aprovació pel professor. Aquest treball tant es pot fer de manera individual com en grup (com a màxim de 4 alumnes). El treball s'haurà de lliurar al professor en la data en què aquest indiqui, utilitzant si cal, l'entorn facilitat per campus extens.	40

Riscs específics i mesures de protecció

Les activitats d'aprenentatge d'aquesta assignatura no comporten riscos específics per a la seguretat i salut dels alumnes i, per tant, no cal adoptar mesures de protecció especials.

Avaluació de l'aprenentatge dels estudiants

Observacions:

Per avaluar positivament l'assignatura caldrà que l'alumne aprovi de forma independent cadascuna de les parts explicitades segons la modalitat de les activitats de treball presencial i no presencial.

Tal com s'ha especificat als apartats anterior per aprovar aquesta part l'alumnat haurà de:

1. Realitzar i superar positivament el 100% de les activitats o tasques proposades.
2. Per superar l'apartat d'activitats de treball presencial l'alumne haurà d'haver assistit al 75% de les classes pràctiques.
3. Presentar les tasques corresponent a la lectura o lectures obligatòries.

Guia docent

4. Lliurar el treball de curs
4. Aprovar l'examen o, si n'és el cas, com a mesura alternativa el treball d'investigació autònom o en grup.
5. Totes les activitats obligatòries tenen una data límit de lliurament que s'especificarà en el "Cronograma" o en el "Calendari" de l'aula virtual. En qualsevol cas l'alumnat no podrà aprovar l'assignatura sense haver lliurat i aprovat totes les activitats obligatòries.
6. Les qualificacions positives que obtingui l'alumnat en qualsevol dels apartats seran vàlides fins el mes de setembre.
7. Qualsevol actitud que obstaculitzi les dinàmiques de l'aula podrà tenir repercussió sobre la nota final de l'assignatura, podent arribar a ser motiu de desqualificació.

L'alumnat ha de ser conscient que, segons s'exposa al Reglament Acadèmic de la Universitat (Article 34), es penalitzaran les activitats fraudulentament durant el procés d'avaluació de l'assignatura, en particular la inclusió en un treball de fragments d'obres alienes presentats de tal manera que es facin passar com a propis de l'alumnat. Concórrer en un frau d'aquest tipus suposarà l'automàtica qualificació de "suspens" (0,0) a la convocatòria anual.

Frau en elements d'avaluació

D'acord amb l'article 33 del Reglament acadèmic, "amb independència del procediment disciplinari que es pugui seguir contra l'estudiant infractor, la realització demostradorament fraudulenta d'algun dels elements d'avaluació inclosos en guies docents de les assignatures comportarà, a criteri del professor, una menysvaloració en la seva qualificació que pot suposar la qualificació de «suspens 0» a l'avaluació anual de l'assignatura".

Classes magistrals

Modalitat	Classes teòriques
Tècnica	Altres procediments (recuperable)
Descripció	La finalitat és posar a l'abast de l'alumnat els fonaments teòrics i la seva aplicació pràctica en el dia a dia de l'orientació, de la inserció laboral i, de la problemàtica dels col·lectius que presenten més dificultats per accedir a una ocupació real. L'exposició del professor anirà acompanyada amb la utilització de mitjans audiovisuals per tal que l'alumnat assoleixi les competències de l'assignatura. Es fomentarà la intervenció de l'alumnat en aquestes classes teòriques mitjançant la discussió en grups reduïts, la realització d'activitats pràctiques i la posada en comú dels diferents punts de vista a partir de l'explicació del professor i del material complementari que aquest aporti.
Criteris d'avaluació	Les activitats són recuperables en tant l'alumne presenti les tasques o treballs corresponents a cada apartat i siguin avaluades positivament pel professor.

Percentatge de la qualificació final: 5% per a l'itinerari A

Percentatge de la qualificació final: 10% per a l'itinerari B

Percentatge de la qualificació final: 10% per a l'itinerari C

Pràctiques presencials

Modalitat	Classes pràctiques
Tècnica	Altres procediments (recuperable)
Descripció	En aquestes sessions s'emprarà l'aprenentatge individual combinant amb el cooperatiu, mitjançant el qual l'alumnat treballarà dividits en petits grups, en activitats d'aprenentatge amb metes comunes. L'aprenentatge cooperatiu es caracteritza per ser una metodologia activa i experiencial dintre d'un model interaccionista d'ensenyament-aprenentatge, on el rol del professorat és el d'un mediador en la generació del coneixement i en el desenvolupament d'habilitats socials. Entre d'altres activitats es realitzaran: activitats de reflexió

Guia docent

individual i col·lectiva sobre el propi procés d'aprenentatge i sobre experiències viscudes, resolució de casos pràctics, lectura i anàlisi de documents (normativa), etc.

Criteris d'avaluació Les activitats són recuperables en tant l'alumne presenti les tasques o treballs corresponents a cada apartat i siguin avaluades positivament pel professor.

Percentatge de la qualificació final: 5% per a l'itinerari A

Percentatge de la qualificació final: 5% per a l'itinerari B

Percentatge de la qualificació final: 5% per a l'itinerari C

Exposició oral en grup

Modalitat Classes pràctiques

Tècnica Altres procediments (**recuperable**)

Descripció La finalitat és facilitar a l'alumnat un primer contacte amb la realitat de l'ocupació laboral, motiu pel qual hi haurà la presentació d'un servei o entitat que dur a terme processos d'acompanyament i/o itineraris d'inserció mitjançant l'exposició per part d'un professional. L'alumnat tindrà l'oportunitat de conèixer les particularitats i necessitats d'aquest serveix, els objectius que pretén aconseguir, les demandes que expressen els seus usuaris i analitzar la tipologia d'intervenció per aconseguir una major ocupabilitat.

Criteris d'avaluació Les activitats són recuperables en tant l'alumne presenti les tasques o treballs corresponents a cada apartat i siguin avaluades positivament pel professor.

Percentatge de la qualificació final: 10% per a l'itinerari A

Percentatge de la qualificació final: 20% per a l'itinerari B

Percentatge de la qualificació final: 20% per a l'itinerari C

Examen i/o treball + tasques entregades

Modalitat Avaluació

Tècnica Altres procediments (**recuperable**)

Descripció La finalitat és avaluar de manera objectiva les competències i capacitats adquirides per l'alumne tant les relacionades amb la part teòrica com les relacionades amb la part pràctica de l'assignatura. En aquest cas cal dir que l'alumne o alumna ha de lliurar la carpeta de tasques que s'hagin encomanat ja que el material realitzat forma part del material didàctic per a l'alumnat. Per aprovar aquesta part l'alumnat haurà de, 1. Realitzar el 100% de les activitats o tasques proposades. 2. Qui no pugui assistir a les classes pràctiques haurà de realitzar una activitat alternativa que tingui que veure amb la temàtica exposada. Aquesta activitat haurà de ser avaluada positivament pel professor. 3. El professor es reserva la facultat, previ acord amb l'alumnat, de realitzar un examen o com alternativa la realització d'un treball autònom o en grup sobre algun aspecte relacionat amb l'assignatura. En el cas de realitzar un examen, aquest constarà de dues parts: 1. Una part teòrica, on s'avaluarà el contingut teòric de l'assignatura. Constarà de cinc preguntes relacionades amb el temari impartit. Aquest exercici equivaldrà al 50% del valor de l'examen. 2. Una part pràctica que pot constar d'un o dos exercicis sobre situacions hipotètiques que es poden donar en el treball diari com a professionals dintre d'aquest àmbit de treball. Aquest exercici equivaldrà al 50% del valor de l'examen. 3. Nota: en el cas de realitzar el treball d'investigació, aquest s'avaluarà a la part de activitats de treball no presencial (B). La

Guia docent

	no realització d'una de les tres propostes d'avaluació (a, b, c) o no superar l'avaluació de cada una d'aquestes suposa no aprovar l'assignatura.
criteris d'avaluació	Les activitats són recuperables en tant l'alumne presenti les tasques o treballs corresponents a cada apartat i siguin avaluades positivament pel professor, així com realitzi l'examen o prova objectiva i l'aprovi satisfactòriament.
Percentatge de la qualificació final:	45% per a l'itinerari A
Percentatge de la qualificació final:	0% per a l'itinerari B
Percentatge de la qualificació final:	0% per a l'itinerari C

Preparació del contingut del temari

Modalitat	Estudi i treball autònom individual
Tècnica	Informes o memòries de pràctiques (recuperable)
Descripció	Després de l'exposició per part del professor a les classes magistrals i, si s'escau, dels companys en les exposicions orals, l'alumne haurà d'aprofundir en la matèria. Per facilitar aquesta tasca, s'indicarà, per a cada tema, els mitjans per ampliar la informació donada a classe i les fonts que s'han de consultar. Per a la preparació del temari l'alumnat treballarà com a mínim amb els materials facilitats pel professor a l'aula virtual, el llibre de lectura obligatòria (que s'especificarà en el seu moment) i les presentacions realitzades a les classes magistrals.
criteris d'avaluació	Les activitats són recuperables en tant l'alumne presenti les tasques o treballs corresponents a cada apartat i siguin avaluades positivament pel professor.
Percentatge de la qualificació final:	5% per a l'itinerari A
Percentatge de la qualificació final:	5% per a l'itinerari B
Percentatge de la qualificació final:	5% per a l'itinerari C

Treball d'investigació

Modalitat	Estudi i treball autònom individual o en grup
Tècnica	Treballs i projectes (recuperable)
Descripció	La finalitat és l'adquisició de competències pròpies d'aquesta assignatura mitjançant la presa de contacte amb la realitat que emmarca la praxis pedagògica per a l'accés al món del treball. L'alumne haurà de realitzar un treball d'investigació sobre un aspecte o contingut de l'assignatura prèvia aprovació pel professor. Aquest treball tant es pot fer de manera individual com en grup (com a màxim de 4 alumnes). El treball s'haurà de lliurar al professor en la data en què aquest indiqui, utilitzant si cal, l'entorn facilitat per campus extens.
criteris d'avaluació	Les activitats són recuperables en tant l'alumne presenti el treball d'investigació sigui avaluat positivament pel professor.
Percentatge de la qualificació final:	30% per a l'itinerari A
Percentatge de la qualificació final:	60% per a l'itinerari B
Percentatge de la qualificació final:	60% per a l'itinerari C

Recursos, bibliografia i documentació complementària

A l'inici del curs es detallarà el llibre de lectura obligatòria del qual l'alumnat haurà de fer una valoració.

En aquest apartat es fa referència a la bibliografia bàsica, que l'alumnat haurà de consultar de manera autònoma. S'entén que, a més de la bibliografia exposada, l'alumnat podrà consultar altra documentació

Guia docent

bibliogràfica ja sigui la que estigui disponible 'on-line', o la que pugui aconseguir per pròpia iniciativa, sempre i quan tingui que veure amb l'assignatura.

Bibliografia bàsica

- . ASSOCIACIÓ DE DONES PER A LA INSERCIÓ LABORAL SURT (2008): Claus tutorial: guia per a l'acompanyament i el suport tutorial. Barcelona. Aurea Editores. Departament de Treball. Generalitat de Catalunya.
- BELLVER, F. I SERRA, F. (2002): "El empleo con apoyo, la planificación centrada en la persona y las redes de apoyo". Siglo Cero, Vol. 33(1), pp. 5-14.
- BORREGO POLO, V. (2011): Manual Inserción Socio-Laboral en colectivos con dificultades de acceso al empleo. Madrid. Editorial CEP S.L.
- CAMPO A., I GRISALEÑA J. (2007): El "coaching" (entrenamiento) como estrategia de los directivos. Organización y Gestión Educativa. N° 2 Marzo y Abril.
- CES (2004): La qualitat del treball. Una proposta d'indicador. Palma. Edita Consell Econòmic i Social. Govern de les Illes Balears
- CIDEA (2004): Orientaciones para la aplicación de la igualdad de oportunidades entre mujeres y hombres en el empleo. Donostia-San Sebastián.
- DIRECCIÓ GENERAL DE QUALITAT (2008): CAF. El marc comú d'avaluació. Millorar una organització per mitjà de l'autoavaluació. Palma. Conselleria de Presidència. Govern de les Illes Balears.
- FUNDACIÓN ONCE (2009): La inserción laboral de las personas con discapacidad. Concienciación social y compromiso social. Madrid. ONCE
- O'BRIEN, J., I PEARPOINT, J., FOREST, M. (2003). Person-Centered Planning with MAPS and PATH. A Workbook for Facilitators. Toronto. Ontario. Inclusion Press.
- SANCHEZ E., I SERRA F. (2008). "Promoure valors personals: la qualitat treball amb suport gràcies a la planificació centrada en la personat". Revista Suports, n° 2., vol 11 Juny, 2002., Eumo editorial, Universitat de Vic, Vic, pp. 100-106.
- SERRA, F. (2004a). La presència del suport natural en els processos d'inclusió laboral mitjançant el model de treball amb suport (supported employment). Universitat de les Illes Balears. Fac. De Ciències de l'Educació. Palma de Mallorca. Tesi doctoral. No publ
- SERRA, F. (2004b). "El treball amb suport: l'extensió dels suports". Educació i Cultura. Palma de Mallorca. Universitat de les Illes Balears, pp. 121-135.
- SERVICIO DE PROMOCIÓN DE ALTERNATIVAS LABORALES – SPAL (s.d.): Volumen I: Lineamientos generales: drogodependencias, inserción laboral y autoempleo. Madrid. Agencia Estatal Antidroga. Comunidad de Madrid.
- VARIS (2003): Manual para el trabajo social de acompañamiento en los itinerarios de inserción. Madrid. Edita Colegio Oficial de Trabajadores Sociales de Madrid
- VARIS (2009): Mujeres, trabajos y salud: la nueva mirada. Palma. Direcció General de Salut Laboral. Conselleria de Treball i Formació. Govern de les Illes Balears

